BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA O‘QITUVCHILARNING DARS JARAYONIDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI QO‘LLASH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Jonibekov Shuxrat Djanibekovich
Guliston davlat universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya. Maqolada bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining dars jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash metodikasini takomillashtirish masalasi yoritilgan. Tadqiqotda talabalarning kasbiy adaptatsiyasi, psixologik moslashuvi hamda pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish omillari tahlil qilindi.Interfaol metodlar, keys-stadi, ishbilarmonlik o‘yinlari va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish orqali ta’lim samaradorligini oshirish imkoniyatlari asoslab berildi. Shuningdek, bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy faoliyatga tayyorgarligini kuchaytirishga qaratilgan innovatsion pedagogik model ishlab chiqildi va uning amaliy ahamiyati yoritildi.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilari, innovatsion pedagogik texnologiyalar, kasbiy adaptatsiya, pedagogik kompetensiya, interfaol metodlar, ta’lim samaradorligi, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, individual yondashuv, pedagogik faoliyat, modulli ta’lim.

Kirish. Hozirgi globallashuv va axborotlashuv sharoitida ta’lim tizimini modernizatsiya qilish, uning mazmuni va metodikasini zamonaviy talablar asosida takomillashtirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ayniqsa, jismoniy tarbiya va sport sohasida faoliyat yurituvchi pedagog kadrlarni tayyorlash jarayoni nafaqat ularning jismoniy va metodik tayyorgarligini, balki innovatsion fikrlash, zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash hamda ta’lim jarayonini samarali tashkil etish kompetensiyalarini ham o‘z ichiga oladi. Shu bois, bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish bugungi kunning muhim ilmiy-amaliy muammolaridan biri sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Zamonaviy ta’lim muhiti mediavositalar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining keng joriy etilishi bilan xarakterlanadi. Bu esa o‘quv jarayonini yangi bosqichga olib chiqish bilan birga, uni samarali tashkil etish uchun innovatsion pedagogik yondashuvlarni talab etadi. Bugungi talaba an’anaviy bilim oluvchidan farqli ravishda faol, mustaqil fikrlovchi va axborotni tahlil qila oladigan shaxs sifatida shakllanishi zarur. Shu nuqtai nazardan, ta’lim jarayonida interfaol

metodlar, modulli ta’lim texnologiyalari, axborot-kommunikatsiya vositalari hamda muammoli o‘qitish usullaridan foydalanish alohida ahamiyat kasb etadi.

Jismoniy tarbiya darslari o‘zining amaliy yo‘naltirilganligi bilan boshqa fanlardan farq qiladi. Shu sababli, mazkur fan doirasida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash nafaqat nazariy bilimlarni, balki amaliy ko‘nikmalarni ham samarali shakllantirishga xizmat qiladi. Xususan, videoanaliz, interfaol o‘yinlar, keys-stadi metodlari hamda differensial yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalarning faolligini oshiradi, ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantiradi va pedagogik faoliyatga tayyorligini mustahkamlaydi.

Bundan tashqari, ta’lim jarayonini individuallashtirish, diagnostik baholash tizimlarini joriy etish va talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda o‘qitish metodikasini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. Bu esa o‘z navbatida, har bir talabaga mos pedagogik yondashuvni tanlash, ularning bilim darajasini muntazam monitoring qilish hamda o‘quv jarayonining samaradorligini oshirish imkonini beradi.

Hozirgi kunda pedagogikada innovatsion jarayonlarni rivojlantirish, ilg‘or pedagogik tizimlarni loyihalash va ta’lim samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy tadqiqotlar keng olib borilmoqda. Biroq, bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining dars jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash metodikasini kompleks tarzda takomillashtirish masalasi hali yetarli darajada ilmiy asoslanmagan.

Shu bois, mazkur tadqiqotning maqsadi — bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining dars jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash metodikasini takomillashtirish, ularning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish hamda ta’lim samaradorligini oshirishga qaratilgan ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotning metodologik asosini kompetensiyaviy va shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqot obyekti — bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining dars jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash metodikasini takomillashtirish jarayoni. Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatuv, so‘rov, anketa, suhbat, intervyu va test metodlaridan foydalanildi. Ushbu usullar orqali talabalarning innovatsion texnologiyalarga munosabati, bilim darajasi va kasbiy kompetensiyalari o‘rganildi.

Natijalar va ularning tahlili. Zamonaviy ta’lim sharoitida bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoni nafaqat metodik, balki psixologik jihatdan ham muhim ahamiyat kasb etadi. Yoshlar faol, tez o‘rganuvchi va jismonan salohiyatli qatlam hisoblangan bo‘lsa-da, ularning ijtimoiy-psixologik jihatdan tashqi ta’sirlarga beriluvchanligi kuzatiladi. Ayniqsa, amaliy tajribaning yetishmasligi sababli ular real pedagogik faoliyatga kirib kelganda turli psixologik qiyinchiliklarga duch keladilar.

Xususan, o‘ziga ishonchsizlik, hayajonlanish, muloqotdagi noaniqlik, pedagogik vaziyatlarda tezkor qaror qabul qila olmaslik kabi holatlar bo‘lajak o‘qituvchilarning kasbiy moslashuv jarayonini murakkablashtiradi. Bu esa ularning pedagogik faoliyat samaradorligiga salbiy ta’sir ko‘rsatishi mumkin.

Shu nuqtai nazardan, dars jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali talabalarda nafaqat kasbiy bilim va ko‘nikmalarni, balki ijtimoiy moslashuv (adaptatsiya), kommunikativ kompetensiya va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish zarur. Interfaol metodlar, muammoli vaziyatlar, ishbilarmonlik o‘yinlari va amaliy mashg‘ulotlar orqali talabalarning real pedagogik sharoitlarga tayyorgarligini oshirish mumkin.

Adaptatsiya jarayoni shaxsning yangi ijtimoiy muhitga moslashuvi sifatida namoyon bo‘lib, u doimiy pedagogik faoliyat, tajriba va o‘z-o‘zini rivojlantirish orqali shakllanadi. Shu bois, bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy adaptatsiyasini ta’minlashda innovatsion pedagogik texnologiyalar muhim vosita sifatida xizmat qiladi.

Yuqorida keltirilgan fikrlar shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy shakllanish jarayonida yuzaga keladigan psixologik qiyinchiliklar va ijtimoiy moslashuv muammolari ta’lim jarayonini an’anaviy yondashuvlar asosida tashkil etish yetarli emasligini namoyon etadi. Ayniqsa, adaptatsiya jarayonining murakkab va ko‘p omilli xarakterga ega ekanligi, uni maqsadli pedagogik ta’sirlar orqali boshqarishni talab etadi.

Shu bois, dars jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni tizimli va maqsadga yo‘naltirilgan holda qo‘llash orqali talabalarning nafaqat kasbiy bilimlari, balki ularning psixologik barqarorligi, kommunikativ qobiliyati va ijtimoiy moslashuv darajasini ham rivojlantirish zarurati yuzaga keladi. Bu esa o‘z navbatida, mazkur jarayonni ilmiy asoslangan, yaxlit va tizimli model asosida tashkil etishni taqozo etadi.

Mazkur ehtiyojdan kelib chiqib, bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy adaptatsiyasini ta’minlash hamda dars jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llashga yo‘naltirilgan pedagogik model ishlab chiqildi. Ushbu model metodologik, mazmuniy, texnologik va natijaviy komponentlarning o‘zaro uzviy bog‘liqligi asosida talabalarning kasbiy moslashuvini bosqichma-bosqich shakllantirishga xizmat qiladi.

Mazkur model bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy adaptatsiyasini ta’minlash hamda dars jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni samarali qo‘llashga yo‘naltirilgan yaxlit pedagogik tizimni ifodalaydi. Modelning asosiy maqsadi talabalarning kasbiy faoliyatga ijtimoiy-psixologik moslashuvini shakllantirish, ularning pedagogik kompetensiyalarini rivojlantirish va innovatsion faoliyatga tayyorligini oshirishdan iborat.

Modelning birinchi komponenti — metodologik blok bo‘lib, u kompetensiyaviy, shaxsga yo‘naltirilgan va adaptiv yondashuvlarga asoslanadi. Ushbu blokda pedagogik jarayonni tashkil etishning ilmiy tamoyillari, xususan, individuallik, faollik va psixologik qo‘llab-quvvatlash ustuvor ahamiyat kasb etadi. Bu esa talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ularning moslashuv jarayonini samarali boshqarishga xizmat qiladi.

Ikkinchi komponent — mazmuniy blok bo‘lib, u o‘qitishning faol usullari, ta’limni individuallashtirish, innovatsion pedagogik jarayonlar, pedagogik muloqot madaniyati, diagnostika va baholash tizimi hamda ishbilarmonlik o‘yinlarini o‘z ichiga oladi. Mazkur mazmuniy yo‘nalishlar orqali talabalarda kasbiy faoliyat uchun zarur bo‘lgan bilim, ko‘nikma va ijtimoiy moslashuv elementlari shakllantiriladi.

Uchinchi komponent — texnologik blok bo‘lib, unda interfaol metodlar (B/B/B, SWOT, FSMU), keys-stadi, rolli va simulyatsion o‘yinlar, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari hamda differensial yondashuv kabi zamonaviy pedagogik vositalar qo‘llaniladi. Ushbu texnologiyalar talabalarning mustaqil fikrlashini rivojlantirish, muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish va real pedagogik sharoitlarga moslashuvini ta’minlaydi.

To‘rtinchi komponent — tashkiliy-amaliy blok bo‘lib, u dars jarayonini amaliy yo‘naltirilgan holda tashkil etish, pedagogik vaziyatlarni modellashtirish, psixologik qo‘llab-quvvatlash, monitoring va refleksiyani o‘z ichiga oladi. Bu jarayon talabalarning real faoliyatga yaqin sharoitlarda tajriba orttirishiga va moslashuv jarayonini tezlashtirishga xizmat qiladi.

Modelning yakuniy komponenti — natijaviy blok bo‘lib, unda bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarida kasbiy adaptatsiya, psixologik barqarorlik, kommunikativ kompetensiya va innovatsion pedagogik tayyorgarlik shakllanishi nazarda tutiladi. Ushbu natijalar pedagoglarning samarali faoliyat yuritishi va zamonaviy ta’lim talablariga moslashuvini ta’minlaydi.

Shuningdek, modelda adaptatsiya jarayoni bosqichma-bosqich amalga oshiriladi, ya’ni diagnostika, moslashuv, faollashuv va barqarorlashuv bosqichlari orqali talabalarning kasbiy rivojlanishi ta’minlanadi. Jarayon davomida doimiy refleksiya va tahlil amalga oshirilib, pedagogik faoliyat samaradorligi oshirib boriladi.

Xulosa. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlash jarayoni kompleks yondashuvni talab etadi. Ayniqsa, ularning ijtimoiy-psixologik moslashuvi (adaptatsiyasi) va innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash kompetensiyalarini rivojlantirish zamonaviy ta’lim tizimining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Aniqlanishicha, talabalarda uchraydigan o‘ziga ishonchsizlik, kommunikativ qiyinchiliklar va pedagogik vaziyatlarda tezkor qaror qabul qila olmaslik kabi omillar ularning kasbiy faoliyatga moslashuv jarayonini murakkablashtiradi. Shu bois, dars jarayonida interfaol metodlar, keys-stadi, ishbilarmonlik o‘yinlari hamda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini qo‘llash orqali talabalarning nafaqat bilim va ko‘nikmalarini, balki psixologik barqarorligi va moslashuv qobiliyatlarini ham rivojlantirish mumkinligi asoslandi.

Tadqiqot doirasida ishlab chiqilgan adaptatsiyaga yo‘naltirilgan innovatsion pedagogik model bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy shakllanish jarayonini tizimli tashkil etishga xizmat qiladi. Modelning metodologik, mazmuniy, texnologik va natijaviy komponentlari o‘zaro uzviy bog‘langan holda talabalarning kasbiy kompetensiyalari, kommunikativ madaniyati va innovatsion faoliyatga tayyorgarligini bosqichma-bosqich rivojlantirish imkonini beradi. Dars jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash metodikasini takomillashtirish bo‘lajak jismoniy tarbiya o‘qituvchilarining kasbiy adaptatsiyasini ta’minlash, ularning pedagogik mahoratini oshirish hamda ta’lim samaradorligini yuksaltirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘ladi. Mazkur yondashuv ta’lim jarayonini sifat jihatidan yangi bosqichga olib chiqishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. Jismoniy tarbiya fani o‘qituvchisining dars jarayonlarini tashkil etishida psixologik yondashuvi [Main] : o‘quv qo‘llanma / J.A. Po‘latov.-Toshkent: "Umid Design", 2021.-116 b.

2. Hoshimova M.K. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat / Ma’ruzalar matni. – T.: TDIU, 2012. – 50 b.

3. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardayev A. Tarbiyada innovatsion texnologiyalar / Ta’lim muassasalari pedagog-o‘qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar. – T.: “Iste’dod” jamg‘armasi, 2009. – 160 b.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2020 yil 29 dekabrdagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi https://president.uz/ru/lists/view/4057

5. Raximov O.D., Turg‘unov O.M., Mustafaev Q.O., Ro‘ziev H.J. Zamonaviy ta’lim texnologiyalari. O‘quv qo‘llanma. – T.: “Fan va texnologiya”, 2013. – 200 b.

6. Sultonov.Z.S. JISMONIY MADANIYAT NAZARIYASI VA METODIKASI [O‘quv qo‘llanma] Guliston-2024 y., 133 bet

7. Sunnatulla, I. (2023). Improving the competences of conducting sports competitions and refereeing among students in the conditions of digitalization. Confrencea, 11(1), 149-153.